

Egy világhírű magyar Afrika-utazó

Ötven évvel ezelőtt, 1931. május 9-én halt meg Londonban Torday Emil, a híres magyar Afrika-utazó és antropológus. Halála világszerte mély részvényt keltett, mert hiszen, ennek a kiváló magyar tudósnak úttörő munkásságát az egész művelt világon jól ismerték. Tudományos munkái a világ legelőkelőbb tudományos testületeinek elismerését vívták ki, afrikai útinaplói pedig a közönség legszélesebb rétegeiben tették ismertté azokat a pompásan megírt élményeket, amelyeket expedíciói során átért.

Torday Emil Budapesten született 1875. június 22-én. Hazai és külföldi tanulmányai elvégzése után Angliába ment, angol nőt vett feleségül. Innen Belgiumba került, Brüsszelben egy bankban állást vállalt. Majd közgazdasági hivatalnokként, állami megbízással, Belga-Kongóba küldték. 1900-ban következett be életében a nagy fordulat. Ekkor indult el első nagy expedíciójára, amely négy esztendeig tartott. Kongó állam ugyanis megbízta, hogy a Kongó folyón lehajózva, járja be a keleti nagy tavak vidékét, Katangát. Az expedíció olyan hatalmas tudományos eredményekkel gazdagította afrikai ismereteinket, hogy 1904-ben a 29 esztendő fiatal tudós a belga koronarenddel ékesítve térhetett vissza Európába.

Ugyanebben az évben az Angol Királyi Embertani Intézet megbízta, hogy utazék vissza Afrikába, és vezessen expedíciót a Kongó déli mellékfolyóinak vidékére. Erre utazásának során fedezte fel a busongó nép ősi kultúráját, és behatolt a bankutu nép országába. Háromévi munka után, 1907-ben, a British Múzeum küldte ki újabb expedícióra, hogy kikutassa a Loangó és Kassazi között elterülő ismeretlen vidéket. Ezt az expedíciót már két sikertelen kutatóút előzte meg. Torday ekkor maga is életveszedelembe került.

Kongóban az ismeretlen tájak varázsa hamarosan rabul ejtette az értelmes, művelt fiatal férfit. Aránylag rövid idő alatt összebarátkozott a négerekkel és megkedvelte őket. Elmélyedt kultúrájuk, ősi szokásaik, művészetük tanulmányozásában. Megdöbbenne tapasztalta, mennyire hamis az a kép, amit a gyarmatosítók rajzolnak a „durva, lélek nélküli, kultúrátalan vademberről”. Felismerte, hogy tulajdonképpen ezzel próbálnak igazolást adni saját kegyetlen tetteikre, melyekkel a négereket sanyargatják. Ő a négerekben a jóra való, barátságos, szeretetre méltó afrikai embert fedezte fel, s ebben egyetlen méltó társa a „négerek

apostolának”, Livingstone-nak. Afrikai népmesegyűteményében megkapó szavakkal ecsetelte az ottani néplelek szépségeit. Második útján már nyolc afrikai nyelven beszélt. Esténként, lobogó tábortűz mellett, fekete barátai szívezen mesélgettek neki. Az afrikai éghajlat okozta betegségek aláesték egészségét. Harmadik útjáról rinocérosztól megmentve, trópusi lázaktól meggyötörtén tért haza.

Első nagy tudományos munkája francia nyelven, a belga kormány költségén jelent meg, és ebben a baka-ba népről szóló néprajzi megfigyeléseit írta meg. Ezután francia és angol nyelven a kötetek egész sora jelent meg tollából. Ekkor már kizárólag embertannal és néprajzzal foglalkozott. A tudományos munkásság mellett színes, vonzó és mindenki által érthető nyelven írta meg útinaplóit. Munkásságát több ismert tudományos társaság honorálta. Tiszteletbeli könyvtárosa és választmányi tagja lett az angol királyi embertani intézetnek, rendes tagja a Folklor Felownak, alelnöke a londoni egyetem antropológiai társaságának, elnöke az angol orvosok és természetvizsgálók vándorgyűlése néprajzi osztályának, tiszteletbeli tagja a magyar néprajzi és a magyar földrajzi társaságnak. A Magyar Tudományos Akadémia nem fordított figyelmet a kiváló magyar utazó-kutatóra, pedig annak idején legalább egy tiszteleti tagságot megérdemelt volna. 1910-ben az osztrák

kormány nagy aranyéremmel tüntette ki. 1912-ben embertani előadásokat tartott a pensylvániai egyetemen. Harmadik nagy expedíciója néprajzi gyűjtéseinek tekintélyes részét, 350 értékes darabból álló gyűjteményét, a Magyar Nemzeti Múzeumnak ajándékozta.

Miközben töretlen agilitással és szorgalommal dolgozott, soha nem feledkezett meg magyar származásáról. Közvetlen, az 1914-18-as világháború befejezése után előadásokat tartott a londoni egyetemen és keleti főiskolán az ősmagyarokról, majd a húszas években több alkalommal ismertette Magyarországot társadalmát, kulturális és néprajzi viszonyait. A magyar irodalomnak is mindenkor nagy lelki pártfogója és tevékeny propagálója volt. Számos kiváló magyar regényt fordított le, élvezetes stílusban, angol nyelvre. Ő rendezte a londoni Petőfi-centenáriumot, amikor is díszes közönség előtt elmondott ünnepi beszédében angol színesen szólt a magyarországi történelemről. A könyv megjelenését annak idején az angol sajtó kimagasló fontosságú tudományos eseményként üdvözölte.

Röviddel halála előtt fejezte be főművét, a Herbert Spencer által megindított leíró szociológiai munka Nyugat-Afrikáról szóló részét, másfél millió szóból álló monumentális kötetét. A könyvön négy és fél évig dolgozott a kitűnő magyar tudós. A könyv megjelenését annak idején az angol sajtó kimagasló fontosságú tudományos eseményként üdvözölte.

Dr. Devich Andor

Kiskerti növényvédelem

Újra fertőztek a betegségek

Az elmúlt hét végén megérkezett esők növényvédelmi tennivalókat is rónak a kistermelőkre. A páras, harmatos éjszakák és a meleg együttes hatására a gombabetegségek erős fertőző hulláma indult meg. Halandéktalanul el kell végezni az alma- és körtefa varasodás, a szőlő peronoszpóra és szürkepenész elleni védekezéseket.

A varasodás és a peronoszpóra ellen Dithane M-45, Polyram kombi vagy Zineb használható. A szőlő szürkepenész ellen az Orthophaltán a legjobb hatású, az előírt töménységben. Mivel a rovarkártétel és a lisztharmat veszélye továbbra is fennáll, a kombi csomagokat, illetve az előző hetekben ismertett szerkombinációkat

alkalmazzuk. Az amerikai fehér szövőlepké hernyófészkei ebben az időszakban jelennek meg a gyümölcs- és díszfák, bokrokon. Most legjobb védekezés a fészkek eltávolítása és megsemmisítése.

Zöldségfélekénél most szintén a betegségek elleni védekezés került előtérbe. Megjelentek a burgonyavész első tünetei, de ismételt permetezés szükséges a hagymaperonoszpóra ellen is. Az utóbbinál felhasználhatók a felsorolt készítmények, a burgonyavész ellen többek között réztartalmú Cuprosan Super D szert javasolunk, ami zavarja a burgonyabogár táplálkozását is – szól a Csongrád megyei Növényvédelmi és Agrókémiai Állomás tájékoztatója.

Lesz alkatrész a bútorokhoz

Rendelet írja elő, hogy a kötelező jótállással árusított, 200 forint értékben felüli bútorokhoz a gyártók a vásárlástól számított legalább 6-8 évig kötelesek alkatrészeket előállítani.

A zavartalan ellátás, utánpótlás érdekében a Belkereskedelmi Minisztérium az ipari tárcával egyetértésben meghatározta azoknak az alkatrészeknek a körét, amelyeket az előírt időn belül a termelők, az importálók gyártani, illetve beszerezni kötelesek. Az alkatrészek körét a gyakorlati tapasztalatok alapján a korábbiakhoz képest szűkítették, ugyanakkor megkövetelik, hogy a bútorokhoz vasalásokat, szerelvényeket, cserélhető bútorlábakat, görgőket, konyhabútorok speciális fém- vagy műanyag szerelvényeit állandóan tartani kell. Amennyiben ilyen alkatrészekre fogyasztói igény merül fel, annak kielégítését a gyártó, az importáló vállalat nem tagadhatja meg.

Acta Geographica

A JATE természeti és gazdasági földrajzi tanszékeinek legfrissebb kiadványa tíz tanulmányt közöl angol, német, illetve orosz nyelven. A két külső és egy külföldi szerző kivételével a publikációk a földrajz szegedi egyetemi oktatóinak és kutatóinak legújabb tudományos eredményeit foglalják össze. A gazdagon illusztrált tanulmánykötet a két tudományág témáinak széles skáláját öleli fel.

Jakucs László: A karsztbiológiai folyamat terméke című, gazdagon illusztrált elméleti munkájában a karsztfejlődés új értelmezését lehetővé tevő kutatási eredményeit mutatja be. H. A. Gvozdeckij Magyarország karsztközeteiről írott munkája a hazai karsztokat nemzetközi összehasonlításban értékeli. Bárány Ilona: Néhány adat a karsztdolinák talajainak fizikai és kémiai tulajdonságairól című tanulmánya a talaj kémiai összetételének lokális különbségeit vizsgálja a karsztdolinák genetikai problémáinak tisztázásához. Andó Mihály a Duna-Tisza közti szikes tavak mikroklimatikus jellemzőit foglalja össze. Mezősi Gábor: Környezetértékelése e tevékenység fogalmával és lehetőségeivel, valamint rendszerelméleti értékelésnek módszereivel foglalkozik. Krajkó Gyula az Alföld gazdasági körzeteinek szállítási kapcsolatait tárja fel és vizsgálja a körzetek integrálásában betöltött szerepét. Krajkó Gyula-Bank Klára: A gazdasági mikrokörzetek típusai a közlekedési mutatók alapján című tanulmánya a körzeteket típusokba sorolja és a gazdasági térszerkezet kapcsolatát tárja fel. Abonyiné Palotás Jolán: Makrostrukturális változások gazdasági növekedésük magasabb fokán című munkája az intenzív szakasz szerkezeti változásait mutatja be, különös tekintettel az infrastruktúra szerepére. Tóth József-Baukó Tamás az Alföld térszerkezetének átalakulásának néhány kérdését elemzi. Mészáros Rezsőnek A mezőgazdasági termelőszövetkezetek térkapcsolatainak jellemző vonásai a Dél-Alföldön című tanulmánya pedig a térkapcsolatokat vizsgálja a mezőgazdasági tevékenység függvényében.

Kalapács alatt a saláta

A fogyasztókat általában nem érdekli – nem is tudhatják –, hogy a termelési költségeken kívül milyen egyéb tényezők határozhatják meg a piaci árakat. A háziasszonyokat csak az izgatja, hogy milyen mélyre kell nyúlni erszényükbe, ha levelesbe való zöldséget, idej paprikát, paradicsomot, salátát vagy primorként megjelenő gyümölcsöt akarnak vásárolni.

Nem felesleges tehát felhívni a figyelmet néhány olyan tényezőre, melyek a termelési költségeken, valamint a kereslet-kínálat viszonyán kívül – jelentős mértékben befolyásolhatják az árakat. Erthetően drágább például a boltban az a makói hagyma, vagy nyírségi alma, melyért történetesen Csongrád megyei vagy szabolcsi kereskedő autózik a fővárosba, hogy a budapesti Bosnyák téri piacon „nagyban” felvásárolja. Ebben az esetben az alma, vagy a hagyma kétszer utazik, s így megduplázódott üzemenyagköltséget a fogyasztók fizetik meg.

Felmerül persze a kérdés, hogy a vidéki kereskedők többsége miért kénytelen a fővárosban vásárolni, s ezzel feleslegesen utaztatni a friss zöldséget, gyümölcsöt? Vagy egyszerűen arról van szó, hogy a termelőknek nem érdekük helyben árusítani, mivel a Bosnyák téren többet kérhetnek termékeikért?

Az elmondottakon kívül bálintai állami gazdaságok tartják meg – rövid időn belül. A debreceni börze például már június közepétől várja vásárlóit a gazdaság hűtőházában kijelölt piacterületen, s ugyancsak ebben a hónapban rendezik Zsolcán a Miskolci Állami Gazdaság termékbörzét is. Az üzemeletto gazdaságok és a KKKER KFT közös célja, hogy a kereskedők lehetőleg egy helyen tudják beszerezni zöldség- és gyümölcs-szükségletüket, ezért a választékbővítés és az egészséges konkurrencia kialakítása érdekében a környékbeli termelőszövetkezetek, valamint háztáji gazdaságok és illetményföldek munkáigényes termékeit is felkínálják az állami gazdaságok piacain.

A választékbővítést szolgálja, hogy a kereskedők válogathatnak majd az állami gazdaságokban palackozott üdítő italok és borok között, s vásárolhatnak a gazdaságok kenzerkészítményeiből is. Egy fuvarral tehát sokféle cikket szállíthatnak boltjaikba a kereskedők, s ez a könnyítés remélhetően csökkentő hatással lesz az árakra. Ha ezt a vásárlók is tapasztalják, nem hiába alakultak a termékbörzék...

A. T.

A Csongrád megyei Kertészeti Vállalat, a Szeged, Oktatási Központ munkahelyére

parkgondozási munkára

női munkásokat vesz fel.

Erdéklődni lehet: a helyszínen, a kertészeti brigádvezetőnél, vagy a vállalat központjában, Hódmezővásárhely, Nagy A. J. u. 49. X

A Szegedi Közlekedési Vállalat

gyakorlattal rendelkező

gépjármű-ügyintézőt

alkalmaz,

Jelentkezni lehet: Külső Pult u. 2. sz. alatti a forgalmi osztályvezetőnél. X

MOST VÁSÁROLJON, MOST ÉRDEMES!

Engedményes bojler-és centrifugavásár

június 30-ig

villamossági boltjaiban:

SZEGED, Kárász u. 14., Klauzál tér 2., HÓDMEZŐVÁSÁRHELY, Lenin u. 4., Oskola u. 3., Kossuth L. sgt. 79., Mikszáth u. 5., MAKÓ, Lenin tér 9-11., SZENTES, Kossuth u. 11-13.

	Régi ár:	Új ár:
Perla centrifuga (cseh)	1710 Ft	1210 Ft
centrifuga (hajdúsági)	1530 Ft	1180 Ft
200 literes bojler	5610 Ft	4110 Ft
125 literes bojler	3400 Ft	2400 Ft
125 literes bojler	3060 Ft	1560 Ft

Most a szezonban ajánljuk!

Hazai és import női, gyermek-, férfifürdőruhák nagy választékban, strandtáskáék 92 Ft. 150 Ft. a divatruosztályon, úszószemüvegek 95 Ft. gyermekgumimatraccok 150-317 Ft. gyermekhintá 930 Ft. a sportosztályon, napolajak, krémek, kozmetikai szerek a vegyes osztályon.

A Mini Centrumban (Gutenberg u. 12.) műanyag csónak 10 600 Ft. Győződjön meg bő választékunkról!

SZEGEDI

Centrum Aruház

HIVATÁSOSÁ TEHETI SZEMÉLYGÉPKOCSI-VEZETŐI ENGEDÉLYÉT! AZ AUTÓKÖZLEKEDÉSI TANINTÉZET soron kívül indít

gépjárműkezelői tanfolyamot

A tanfolyam elvégzése után személygépkocsi-vezetői állást vállalhat.

Jelentkezni lehet:

Úttörő tér 5/B sz. alatti ügyfélfogadóban.	
hétfő-csütörtök	8-16 óráig.
péntek	8-15 óráig.
szombat	7-12 óráig.